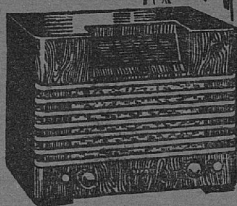

ŽENSKI SVET

LETO XIV / 1936
DECEMBER

VSEBINA: Ljuba Prenner: Mejniki / Draga Hudales: Edina tolažba / M. š. Ostrovska: Hišnica / Maksa Samsa: širen svet obhodi / Zlata Pirnat: Dve razstavi na kongresu MŽZ v Dubrovniku / Jože Karlovšek: Slovenski ornament (G. š.) / Anton Ingolič: Lukarji (Marija Golob - Prijatelj) / Dr. Silva Trdina: Ljubljanska drama / † Zinka Rybařeva / Popravek / Prvi nastop naše ženske telovadne vrste / Drobiž / Priloge: Naš Dom, modna priloga, krojna pola, ročna dela.

**Naša senzacija
za novo sezono!**

Res dober

*Radio aparat že za Din 3330'-
ali Din 190'- mesečno pri*

RADIO DOBERLET, DRUŽBA Z O.Z.

TELEFON ŠT. 31-53

LJUBLJANA

KONGRESNI TRG 8

Ženski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjstvo prilogo „Naš dom“, modno prilogo ter krojno polo z ročnimi deli znaša Din 64—, polletna Din 32—, četrletna Din 16—. Posamezna številka Din 6—, Sam list s prilogo „Naš dom“ Din 40—, same priloge Din 48—. Za Italijo L 24—, posamezna štev. L 250; za ostalo inozemstvo Din 85—. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ul. 12/II. Izdaja Konzorcij Ženski Svet v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelančeva.

Tiskali J. Blasnikovi nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani. Odgovoren L. Mikuš.

ŽENSKI SVET

DECEMBER 1936

LJUBLJANA

LETO XIV-12

Mejniki

Ljuba Prenner

(Dalje.)

7.

Goljufi.

Bilo je v predpustnem času, štiri leta pozneje, ko je nekega četrtega zvečer pridrvel učitelj Bende ves razburjen domov. Trešnil je z vrati, otroci so se v strahu, da jih doleti zaslužena kazen za nagajivost, hitro poskrili skozi druga vrata v spalnico staršev in pod postelje.

Bende, ves zaripel, je vpil po stari navadi: „Eva, Eva!“

„No, France, kaj pa je?“ se je oglasila životna gospa Eva od štedilnika sem. „Cirila sem že udarila, da si bo zapomnil!“

On pa ni niti slišal, da je govorila nekaj o Cirilu, upchan si je primaknil stol k mizi in vpil, medtem ko je sedel nanj:

„Pusti piskre — sem k meni, takoj! Nekaj groznega se je zgodilo!“

Počasi je premaknila lonce na štedilniku, se še ozrla za otroki, si obrisala roke v predpasnik in stopila k njemu, ki je že capljal od togote.

„Kaj je? Ali so bili naši otroci poleg, ali je kakšna politična komedija?“

„Ne, ne, ne! V mestu, v našem mestu, med poštenimi meščani se je dogodil tak škandal, ki ga Podgorica še ni doživela, odkar stoji.“

Sedaj pa je bila res radovedna, celo malo strah jo je bilo te novice.

„Ali so koga ubili?“ je zadržela. „Moj Bog!“

„Kaj? Ali ni dovolj, da imamo tatove med seboj, tatove in goljufe, — še morilcev in ubijalcev se nam manjka?“

„Tatove?“ Hotela je reči: Hvala Bogu! Uh, to bi bil vzroji! „Kje so pa kradli?“

„V hranilnici primanjkuje dvajset tisoč goldinarjev! Dvajset tisoč!“

„Lournierjev Franci?“

„Kdo pa drugi!“

„Za božjo voljo, uboga mati! Ali so ga že zaprli?“

„Kaj bi ga zapirali! Vse ostane med nami. Gospa povrne!“

„Odkod bo jemala, saj bodo morali vse prodati? Toliko denarja! Kam pa je zdajal toliko denarja?“

„Zapil in zapravlil s tisto svojo baburo grdo.“

„Toliko denarja! Saj to ni mogoče, da bi bil toliko zapil!“

Nestrpno je zmajal z rameni. „Mogoče ali ne — denarja ni v blagajni; kam je šel, se bo že izvedelo. Če se bo!“

Roke so ji obvisle v naročju. Kaj takega! Taka poštena hiša! Ali je to znamenje, da propadajo te stare hiše, ti stari rodovi?

Pa je zarenčal on: „Jedel bi!“

Otroci so menda ob vratih prisluškovali, ker so bili hipoma spet v kuhinji in krog mize, ki jo je mati pogrinjala za večerjo.

Večerjali so ričet z vkuhanim fižolom in svinjskimi parklji.

Otroci (četvero jih je bilo: Ciril, Rezika, France in Marta) so mrдали in žnodravo jedli; Ciril, najstarejši, je celo pljuval fižol pod mizo. Mati danes tudi ničesar ni videla. Očeta so se bali, ker se je tako strašno razhudil, da je jokal od jeze. Tepel ni, le tresel jih je za ramena in njegov obraz se je izpremenil tako, da jih je bilo kar groza. Vedeli so, da jih mati nikdar ne zatoži, ker se boji za očeta, in zato so ji nagajali, če je bil oče blizu in njih početja ni opazil. Mati pa je grozila le z očmi in, ko je oče odšel, jih je pozabila preteptati.

Danes pa sploh ničesar ni opazila.

„Martka še spi?“ je vprašal oče nenadoma.

„Šel“ so odgovorili vsi trije obenem in zrli očetu v obraz.

„Še to — kmalu bi bil pozabil! Novo šolo hočejo zidati! Novo šolo!“

„Saj je stara že res prava podrtija!“

„Še petdeset let bi bila dobra za Podgorico. Saj vem, kaj hočejo ti vragi. ‚Südmark‘ naj pride na pomoč, da bo šola strogo nemška za vse in naši otroci naj postanejo poturice.“

„Eh, beži! Saj je še krajni šolski svet tudi tu!“

„Ali poznaš ti ta krajni šolski svet? Te naše mevže: Logar in taki se vendar kar v tla pogreznejo od spoštovanja, če jih nagovori kak Erkman. Potem se bodo razburjali in klofutali po oštarijah; tam pa, kjer bi zalegla krepka beseda, si bodo gladili brke in gledali v zrak in lepo molčali. Našek je prav tak! V gostilni goflja — sicer pa ukrivljen hrbet!“

„Našek je revež, vdovec z malimi otroki. Vse v neredu, nikdar poštene jedi, vse zanemarjeno in umazano. Zakaj se ne poroči v drugič?“

„Ali naj vzame to strašilo? Ni dovolj, da je spravila enega v nesrečo! Ta presneta babura! Ali pa naj vzame Sadlerjevo nemarno truplo?“

„No, no, France, otroci...“

„Kaj pa poslušate tu, a?“ se je zadril v otroke. „Marš!“

Potem pa je šel še enkrat z doma. — Otroci so že spali, ona pa je še imela nekaj krpanja za otroke. Njeni otroci! Ciril je precej razborit in navihan. Naj bo! Samo Bog ne daj, da bi morala doživeti tako sramoto, ki je zadela gospo Lournierjevo! Njen sin — goljuf!

Od staršev je bila podedovala precej denarja in tega hranita z možem za otroke, ki naj študirajo... O, tudi mož je človek za družino, dober in skrben. Ko bi le ne kričal tako! In vihrav je kot huda ura.

Morala se je nasmejati, če se je spomnila, kakšen je.

Čudno, kako se časi izpreminjajo in kako kot žena polagoma utoneš v teh malih skrbeh za dom in družino!

* * *

Še strožji in ujedljujejši je sedel pred kratkim odvoveli Karl Engelman na predsedniškem stolcu družbe pri Vobachu. Vsi so bili neobičajno potrti; le Marinc je gledal prisiljeno nesrečno naokrog, češ, kaj pa morem jaz za vse to. Bajje je jokal Lournierjev Franci kakor ženska, ko so ga odslovili iz hranilnice. Človeku se smili, seveda, a...

Bende je pozdravil in sedel k Marincu, ki ga je bil sila vesel. Ponudil mu je koj svoj kozarec, sebi pa naročil drugega.

„Pivovarno bo morala zapreti!“ je menil Engelman kratko.

„Kaj še! Saj smo še mi tu. Jaz sem bil popoldne tam in sem ji v roko obljudil, da ji pomagam, kolikor morem. Si bova že nekako uredila, kaj ne, Rudi? Sicer pa — Lournierjevo je desetkrat toliko vredno!“ je menil stari Niess.

„Lahko! A fantje so vsi skupaj za nič! Ali ji je bilo treba kar dva šolati? Ali je moral Karel slediti takoj Mollovemu Heinzu? Ali ni dovolj, da je plačevala za Pepija? Tudi apotekar ni zadovoljen s Feliksom. Maks in Roman se potikata v pivovarni kar tako za šalo, edini Hugo je v trgovini, ta pa...“

„Sedem fantov vzgojiti je za eno žensko preveč!“ je menil Niess.

„Kaj bi to! Sedaj so že vsi odrasli ljudje, ki bi morali vedeti, za kaj gre v življenju. France, štiridesetleten dedec, ali je nor ali pa zločinec!“ Trdo so padale Engelmanove besede v tišino.

„Karl!“ Stari, sključeni gospod Niess se je vzravnal.

A Engelman ni umaknil pogleda in vrtal naprej.

„Ta človek ni vreden drugega, kot da ga naslonijo na zid in ustrel!“

Umolknil je še Niess. Vsi so otrpnili. Kako more Engelman kaj takega izreči, saj so njegovega deda Gottfrieda Pucka po nedolžnem ustrelili Francozi in še vedno je stal za mestnim zidom tisti križ, kjer je sam Karl Engelman vsako leto ob Vseh svetih glasno zmolil tri očenaše! Kako more prav on kaj takega ziniti!

„Naš Korl je svinja!“ se je zadrhl brat Jaka iz točilnice. O, vedel je, da bodo nocoj tu notri govorili o Francetu in da bo Karl najhujši.

Engelman je posinel. Ali bo planil pokonci in zadavil brata? Nič.

Niessov Rudi je vstal in naglo zasukal Jako skozi vrata na cesto.

Hipoma je bilo vse pokoncu. Engelmanu je postalo slabo. Vsi so se gnetli okrog njega, le stari Niess je bil obsedel.

Merk pa je medtem pripovedoval Bendetu in Štancerju, kako je bilo s Lournierjevimi Francem. Engelman je bil zahteval od hranilničnega odbora natančno revizijo, češ, da so letni obračuni netočni, akoravno Niess trdi obratno. Niess je bajje še pred enim tednom svaril Franca, naj se pripravi na revizijo, a Franci je že vedel, da je vse izgubljeno, in pil naprej. Engelman, Wommer, Erkman, dr. Mačik in stari gospod Niess so bili davi prišli v hranilnično poslovalnico revidirati; našli so Franceta pijanega in vse v neredu. Denarja primanjkuje nekaj preko dvajset tisoč goldinarjev. Vsega ni mogel zapraviti sam in ljudje že govore, da je v pijanosti metal denar tudi med smeti. Gotovo je mnogo razposodil brezobrestno in si

dolžnikov ni zapisal. Sicer pa se je baje hotel obesiti, a sedaj ni spraviti iz njega pametnega stavka. Gospa baje hoče vse povrniti in stari Niess ji je obljubil žirirati, Engelman, Mačik in Erkman pa menda zahtevajo povrnitev vsega zneska naenkrat in Karl je grozil, da sicer ovadi stvar oblastem. Francijevo mesto je sedaj seveda prosto.

Ko je bilo spet mirno in je tudi Engelman spet sedel za svojim kozarcem, je vprašal Bende prav glasno:

„Kako bo pa s šolo?“

„Zidali jo bomo!“ mu je vrgel Engelman Karl v obraz.

Staremu Niessu pa je bilo dovolj tega.

„Karl, dovolj sem se prejezil danes! Jutri, pojutrišnjem si bomo oddahnili in rekli, saj ni bilo vredno toliko ostrih besed! Glede tega pa moram tu povedati, dokler bom jaz sedel v šolskem svetu, je ne bomo zidali. Predobro vem, da bi bile le razprtije in mnogo, mnogo jeze, če že ne gorja. Doslej smo sedeli v isti šoli z onimi tudi mi in tako naj ostane. Kmetje naj se nauče tega, česar jim bo bridko treba, ko bodo hoteli iti po svetu...“

„Vaši pa bodo morali vedno znati tudi slovenski, če hočejo kot obrtniki, trgovci in advokati tu med njimi živeti!“ je vsekal Bende ves rdeč in zavzet od lastne smelosti.

„Na — tu ga imaš! Tako nam bodo sedaj ukazovali! V tvoji šoli, Niess!“

O, Engelman je znal pikati! Tudi vsi drugi so se zganili. Saj res, kaj pa ima ta učiteljček tu govoriti? Saj res, ti ljudje, ti Slovenci, postajajo predrzni? Engelman ima prav, kdo pa je gospodar v tej deželi, a?

Stari Niess je že hotel nekaj povedati, a je rajši obmolknil. Kaj bi hasnilo tem ljudem dopovedovati, da so prav taki Engelmani največji škodljivci na svetu? Taki mračni zavistneži so vendar vsakemu ljudstvu, tem neumnim, zaslepljenim ljudem, ki jim je oblast največja dobrina na svetu, najljubši vodniki. On, Cajetan Niess, pa je bil utrujen življenja, ki mu je z mnogimi drugimi dalo tudi ta nauk, da se ljudje dobroti in pameti upirajo bolj nego vsaki drugi stvari.

Kaj bi torej Engelmanu ugovarjal? Naj poskusi Bende sam, če ga je kaj moža.

Niess se je odpravljal domov, pa je prihrumel stari Vobach in ga potisnil na stol nazaj. „Počakaj! Počakaj!“ je vpil razigrano. „Gospodje, danes bomo še pili! Postal sem dedek! Naša Anica, moja ljuba snaha, je povila sina! Živijo Vobachi!“

To je bilo veselja, vpitja in čestitanja! V točilnici so nabijali sod piva, točajka je nosila vino, dedci zunaj so kričali vse vprek in Vobach je objemal svoje goste in prijatelje, kakor da je sam srečni oče.

Bende pa se je tiho izmuznil, saj je vedel, da zanj ni mesta med njimi in bolje je tako.

* * *

Tudi pri Erkmanu so nocoj še dolgo bedeli. Tam se je zbirala tako zvana boljša družba in med njo je bila tudi gospa Edita.

Namenoma se je dolgočasila. Da ne bo mislila tista milostiva tam, ker je žena okrajnega glavarja in po rodu plemenitašinja, da se mora takoj

prve dni vse vrteti okrog nje. Naj se le dela važno s tem, da se obrača s takimi nebistvenimi vprašanji do svojega moža, druge pa za sedaj še zviška prezira. Kmalu jo bo minilo in v tej Podgorici bo morala biti zadovoljna tudi s tem molččim koncipistom, ki je prišel na Hornovo mesto, ali pa z onim novim adjunktom, ki ji ga ona prav rada prepusti. Novi mladi zdravnik dr. Treiber je že zaznamovan za eno dr. Koenigovih hčerk! Magister je prostaški osel, vsi drugi pa so plesnivi poročenci! Kako jih na primer zadovoljuje ta pogovor o nečedni aferi Lournierjevega Franca! Njen lastni mož je med njimi edini, ki ga ne obsoja in ne psuje kot pokvarjenega zločinca, vsi drugi pa — fejj! Čeprav so toliko ponosni na svoje nadčloveške plemenske prednosti, niso prav nič drugega kot slabo prepleškani Pohorci! Polovičarji — najpriskutnejša prikazen!

Zataknila se je misel. Polovičarstvo! Ali ni to tudi ona? — Še vedno ni grda, stara babnica, še vedno je lepša nego ta ohola „plemenitaška“ gos tam na drugi strani, a tega, kar je bilo včasih, ni več... No, za Podgorico še vedno dovolj! Seveda — za Podgorico! A kje naj v tej nesrečni Podgorici še ujame kdaj svojo srečo, za katero se je pehala zastonj toliko let, ko je bila še mlada in res lepa? Horn je šel, hvala Bogu, da je šel. Adjunktov in koncipientov ji je za vse življenje dovolj. Prav v času, ko ga je bila že davno sita, ko je pričakovala, da se začne ohlajati, je znorel še bolj in ji grozil s škandalom. Njej pa ni bilo prav nič do življenja ločene žene, prezirane, celó zaničevane in vprežene v posledice svojega koraka. Taka mučeništva ljubezni ji niti v romanih niso ugajala, kaj šele, da bi bila sama sledila fantastu, ki je živel v duhu književnih vzorov romantike! Sama se je bila vnela ob njegovi strasti po njej, a spoznala je, da se on vara, ko je imel svoje samoljubje in poželenje za veliko ljubezen do nje. Ničesar ni bilo med njima, kar bi jima bilo dalo zavest skupnosti: niti greh, s katerim je prelomila zakon. Ko se mu je potem odrekla, je zdivil. Z besedo in s silo jo je hotel ponižati in umazati. Pa se ga je le otresla; njen odpor je bil večji, kot vsa njegova moškost.

In vendar se ni mogla znebiti sramotne krivde — ne radi njega, njenega tako zvanega „zvodnika“ in tudi ne radi zakonskega moža. Tega dolgočasnega lenuha je imela še nekako rada, saj jo je najmanj izmed vseh moških nadlegoval z važnostjo svoje osebe, a krive se pred njim ni mogla čutiti. To je nekako tako, kakor da imaš telesno hibo, za katero nihče ne ve in ki je nikdar noben človek ne bi mogel na tebi opaziti; le ti sam veš zanj in čeprav se smeš smelo kazati, da si popoln človek, se vendar vedno s kruto jasnostjo zavedaš, da lažčš. In zato — —

No, še vedno se pogovarjajo o Franciju: O — ta je bil tudi nekdanj vanjo zaljubljen — on in Heinz Moll. Heinz! Morda ji je bil zameril Horna? Hipoma je ni več pozdravljal, zdaj pa ga že dolgo, dolgo ni več videla. In ta Franci! Gotovo je namenoma pijančeval, ker je bil nesrečen. Ali ni čudno, da zmore biti tako usodepolna, da so se moški radi nje do smrti zasovražili med seboj, se zapili in odhajali iz Podgorice, to se pravi, da so bežali pred njo in samimi seboj?

Kako bi ji neki bilo pri srcu (to je premišljevala že večkrat), če bi se radi nje dvobojevali ali pa če bi se kdo radi nje ustrelil? In to v Podgorici? Da bi zbežal v smrt?

Kam pa naj sama zbeži? Kam naj zbeži iz tega ničā?

Vstopil je gospod dr. Mačik. Aha, ta bo vedel kaj gotovega povedati! Takoj so ga obsuli od vseh strani z vprašanji o Franciju.

Še pozno v noč so sedeli skupaj, moški so preudarjali in svetovali, kaj bi bilo treba storiti, obe ženski pa sta molčali in sledili vsaka svojim mislim, ki so bile bolj sanje v bodoče dni.

* * *

Starega „Jagnjeta“ ni bilo več. Lastnica je morala bajto na zahtevo in tožbo oblasti podreti! Potem pa je kupila Wernerjevo gostilno pri Sandwirtu. Tam so sedaj čepeli kvartopirci in metali denar in kletvice za hudičevimi podobnicami na okroglo mizo.

Nočni čuvaj Jirgele jih je bil prišel že v tretjič opominjat, naj se spravijo domov, pa ga je nahrulil sollicitator Korak, učitelj Našek je le zamahnil z roko, a Tončkov Francelj ga je pograbil in vrgel na plano.

Sramota! Sedaj so pa še zapahnili vrata. Tako!

S helebardo v eni in z laterno v drugi roki je drsal Jirgele proti „ravbarski“ ulici, mrmral jezno predse in grozil, da jih zatoži vse skupaj, zlasti pa Naška in Goršino. Nihče mu ni bil ponudil pijače! Mrhe skope!

Iz teh velikih luž, ki so se nabirale v sredini te zakotne ulice, je bil izvelkel že marsikaterega pijanca — a za to človek nima zahvale! Nocoj so vsi pri Vobachu. In ta preklicani gospod Engelman seveda tudi; zato ne more tja! Saj bi ga kar jutri iz službe spodil, če ga tam zaloti, namesto na obhodu po mestu! — Zavil je z ulice na trg.

Pri Vobachu je bilo še svetlo in pravkar jih je nekaj prišlo iz večē. Jirgele — pozor! Sedaj pa le strumno.

Stari gospod Niess, mladi gospod Niess, stari Hanneman in Karl Engelman. Jirgele je stopal, da je odmevalo in pozdravil, da so ga morali slišati. Potem pa je počakal, da je postalo vse tiho.

Zdaj pa le k Vobachu, tam bo nocoj vina, vina v izobilici. Še se izplača živeti in biti nočni čuvaj!

* * *

Pri Vobachu je bilo res vina, kolikor ga je mogel kdo piti, in zato je bilo tudi petja, kričanja in norih besedi.

V točilnici, po podgoriško „švemi“, so se zbrali, ki so se zastonjske pijače najbolj radovali: mežnar Kavšek, zidar Sadler, Vobachov poštni Miha, domači hlapci, Tolamija, Hled in drugi taki gostači. V kotu pod križem so prepevali mladi, ki so se jeseni vrnili od vojakov: Merkov, Štancerjev, mladi kolar Smrčun, Logarjev Anza in Pirčev Pavle. „štatskripel“ imenovan, ker ga niso bili vzeli k vojakom, in ki se je najbolj bal, da bi ga oče tu zagledal.

Ni bilo dolgo, ko je prišel tudi Engelmanov Jaka. Vstopil je oborožen z Jirgeletovo helebardo in z laterno v roki, prepevaje tisto nočno pesem,

ki oznanja ljudem uro in priporoča pažnjo na ogenj in luč in se konča s pobožnim pozdravom Zveličarju. In Jaka je znal imenitno oponašati nosljajočega Jirgeleta.

Tudi v boljši sobi so se smejali in stari Vobach se je prizibal na prag in velel: „Prav je, da si prišel, Jaka, le pij, kolikor ti diši, in vsi pijte in bodite veseli, da je en Podgoričan več na svetu!“

Nekako ob polnoči pa se je kar samo od sebe tako naredilo, da so bili vsi skupaj — tudi oni iz boljše sobe — v „švemi“, vsi za veliko mizo, ki so jo bili iz treh združili v eno. Kričaje so peli drugo za drugo. Pa si je Jaka tako izmislil, da mora vsak svojo zapeti, in res so kar začeli. Lepo to petje sicer ni bilo, toda zabavno!

Mežnar Kavšek je nosljal „Am Brunnen vor dem Tore...“, Jirgele ni znal drugih kot le pobožne, stari Vobach se je nadušljivo drl „Zu jener Zeit, wie lieb' ich dich, mein Leben...“, Štancerjev Hugo je zapel tisto: „Es wird ein Wein sein...“, Tolamija jo je potegnil po laško „Santa Lucia...“, edini Marinc je zapel slovensko, a prav hrešče in z veliko težavo „Kje so moje rožice...“.

Logarjev Anza pa se je, predno je prišla ta dolžnost do njega, spretno izmuznil in smuknil skozi vrata, a Jaka ni utegnil za njim, ker je moral priganjati druge. Čemu naj bi bil pel, ko so se mu že v šoli smejali, kadar je poskušal, in tudi pri vojaki se ni smel vmešavati, če so fantje zapeli.

Kako rad bi pel, če bi imel kaj glasu. A ne teh gostilniških lajn, ampak one čedne pesmice o nageljčku in rožmarinu, o fantu, ki mora na vojno in o dekletu, ki joka doma.

O dekletu, da, predvsem o dekletu.

Skoro vsi njegovi vojaški tovariši so prejemale drobna, dekliška pisemca, ki so jih čuvali kakor svetinje v svojih kovčkih in katerim so odgovarjali v nedeljo popoldan na dolgo in široko, hvalili sebe in vojaško življenje, pošiljali pozdrave in poljube in vse to na rožnatem ali vijoličastem papirju.

Le malokateri, in med njimi je bil tudi on, ni imel mnogo opravka s pisanjem. Pisal je bil le nekajkrat Logarjevi materi in svoji lastni, a mnogo jima ni imel povedati in njima bi se zdelo, da se spakuje, če bi jima pisal na rožnatem ali vijoličastem papirju.

Ko se je vrnil v sobo, ga ni nihče pogrešal. Vsi so bili pijani. Ta je pel, drugi je nekaj razkladal, mladi in stari Pirš sta se prepirala, stric Pavle Pirš je objemal starega Vobacha, ki je ves rdeč svetlo gledal okrog sebe. Marinc je pravil, kako se je ženil, in mladi so ga poslušali bedasto se smejoč.

Anza je skrivaj vzel svoj klobuk in površnik in neopažen izginil.

Saj je bilo tako že pozno dovolj in kmalu bo moral spet vstati! Na sodišču je služba težja kot pri notarju, a zaslužek je boljši in tega starega repenčiča, solicatorja Koraka, mu tudi ni treba več gledati. Pred ljudstvom si pa le nekako imenitnejši in to velja mnogo na tem svetu! Očim mu je o božiču sicer prigovarjal, da bi bil ostal kar tam v Orehovici in se ponudil

za rudniškega pisarja. A kako bi bil mogel pustiti Podgorico! Pri vojakih se mu je ponoči sanjalo o Podgorici, ko je že tako ves dan mislil nanjo!

Odklenil je Štancerjevo hišno dver. Tu je imel svojo malo sobico. Bolje kakor na Legnu prenašati Petrove krive poglede! In Hugo in Franci Merk vesta vedno za kakšno zabavo. Jutri, sta dejala, jutri gremo gledat za dekleti!

Anza ve, da ni zal kakor onadva! A tako grd kot Piršev pa tudi ni! Zdrav je in ravne postave, le ko bi glava ne bila tako kmečko oglata! Brke mu tudi že dolgo poganjajo.

Še slečen se je gledal v malo zrcalo, potem šele je legel.

Zjutraj se pa mora zgodaj prebuditi, na sodišču je mnogo važnega posla in pokazati mora, da nekaj zna! Potem bo morda nekaj še res nekaj veljal v Podgorici.

Edina tolažba

Draga Hudales

Sonce, komu siješ?

Sijem vsem.

Lažeš, sonce, lažeš!

V temnih ječah so ljudje,

ki ne vedo nič za te!

Sonce se je nasmejalo:

tudi njim bom še sijalo!

Ura, komu biješ?

Bijem vsem:

vsem rečem in vsem stvaram,

cvetju, kamnu in ljudem.

Hišnica

Milica Š. Ostrovska

Izza vrat kuhinjskih balkonov se prikaže tu pa tam glava. Kaj neki je spet? Ves prostor med kriloma trinadstropne hiše odmeva od robotih kletev, nemških in slovenskih.

Seve, hišnica je že spet odkrila zločin kakega najemniškega otroka! Če pa prav nič ne smejo! Menda bi jih rada kar vse zadušila, če bi jih mogla, — se nemo zgražajo matere na majhnih balkonih.

Glas iz doline pa noče nehati: „Ferdamani otroci, je tu smetišče, a? — Vam že pokažem, milostivi vas zatožim, pa boste videli vraga, nesramna zalega —“

Jezni pogledi švigajo v temno, tesno dvorišče. Hišnica sklanja svoj čvrsti, debelušni hrbet, da je še bolj zaripla kot sicer, in pobira kepe papirja in jabolčne krljke, ki so jih paglavci vrgli z višine.

Počasi ji glas pojema, prehaja v zamolklo godrnjanje. Še udar z vrati, da zažvenkečejo šipe, in hišnica se je umaknila v svoj brlog.

Odleglo ji je. Da je le spet enkrat izlila nekaj zadržanega žolča; ko pa ga je toliko v njej, ki bi ga rada izpljuvala na te pijavke, ki stanujejo za zračnimi balkoni, v sončnih sobah in stresajo nanjo le prah z umazanih cunj in preprog!

Nič ne razlikuje dobrih od slabih, brezskrbne gospode od boječih uradniških miši; vse loči od nje to ozko, temno dvorišče. Zato jih sovraži vse: kadar ji kaj dado, je njena zahvala hinavska, kadar so skopi, jih dvojno kolne v srcu.

Najbolj pa sovraži otroke; ko divjajo z blatnimi nogami po stopnicah, ki jih je s težavo obelila, ko razbijajo šipe na vratih, da ji gospodinja očita nemarnost, še posebno pa, ko nalašč mečejo smetje v njeno že itak ogabno dvorišče.

Ko se izkriči, se vsa spremeni. Celo pozdravljati začne spet gospodo, ko jih sreča na stopnicah; pa še prav ljubeznivo.

Že čez uro ali dve po izbruhu jo vidijo, kako neguje pri oknu cvetlice: viseče pelargonije, resne fuksije in rahle asparaguse. Tu odtrga list, nekoliko zrahlja zemljo, tam prestavi lonec. Že itak majhno okno je čisto zagrnjeno, da je soba vsa črna. Ampak njej to nič mar. Saj to niso navadne cvetlice!

Ko gleda v sveže zelenje, v živo rdečico, ni več čokata, zadirčna hišnica, temveč vitko, komaj prebujeno dekle iz davno minulih dni. Tudi ni več v majhnem smrdljivem dvorišču, ki vanje sonce nikoli ne posije, da plesni v senci visoke hiše, da sivijo na zidovih vlažne lise.

V predmestju je, na vrtičku pritlične hiše ob cesti. Na oknu je cvetje, v lehaj je cvetje in vse se koplje v soncu, vse vroče dehti; z bližnjega valovitega pogorja pa nosi veter duh po toplem smrečju in gozdnih zeliščih.

Kaj to, da prihaja oče večkrat pijan domov, kaj to, da je mati vedno mrka, v skrbi zatopljena; ko pa je mlado dekle, ki stanuje ob sončni cesti. — Včasi gre mimo mestna družba s kitaro, da jo dolgo spremlja z očmi. Včasi se ustavijo prijateljice in fantje ob plotu. Pa šala in smeh!

Cvetlice na dvoriščnem oknu prav gotovo uspevajo od tedanjega sonca in smeha; sicer bi že davno zbledele, splesnele tudi one.

Hišnica ne vidi več razločnih slik iz mladih dni; nezavedno dehtijo iz nevednih čašic tihih cvetlic. Morda pa je v mirnem izraz njenega obraza tudi odblesk tistih dni, ko je nekdo prišel, ki je bil mlad in krepak; da je izrabil njeno žgočo mladost; to je davno zadušeno, preboljeno. In da je tovarniškega delavca vzela, kar tako, ker ni vedela kam, tudi na to misliti bi bilo le mučno in prazno; zdaj je že čisto vseeno.

Tudi otroke je imela. Ni se preveč pehala zanje; vreščali so venomer, še ponoči ni imela mirne ure.

Ko ji je prvi otrok bruhal kri in kmalu umrl, se ji je zdelo, da šele zdaj občuti pravo, brezumno bolešč. Za vsakim naslednjim je bila bolečina manjša, srce bolj topo.

Ko se ji neke noči hči ni vrnila domov in je zvedela, da se je preselila k delovodji, ji ni rekla ne ene trde besede; ko je bila sama, se je celo nasmejnila ob misli, da bo vsaj hči živela lepše življenje, čeprav ne za dolgo.

Sin ji je še ostal. Ko je tudi njega začela dušiti tekstilna tovarna, se je zavedela, da ga ne ljubi nič več. Ko pa ji nobeden od otrok ni bil v tolažbo in pomoč; samo strašno jezo je občutila, da mora gledati ona, tako močna, tako žilava, ki toliko ljubi sončno zdravje, kako ji umira bled in mlahav otrok za otrokom. Starec, ki sam komaj stoji na nogah, ji je že davno zopr. Tudi zaslužek prinaša domov vedno manjši.

Tiste čase se je vselila v plesnivo dvorišče, da bi hišnikovala. Strankam je hodila pomivat posodo in zaslužila tu in tam kak dinar. Še je skrbela za sina; kupovala mu je priboljšek, včasih prinašala ostanke iz kuhinj, včasih kaj izmikala.

Pa je bilo zaman; sin je hujšal in hujšal.

Ob tem spoznanju se je zagrizla vanjo misel, da se njenemu zdravju godi nevzdržljiva krivica. Zgarano, siloma zgneteno življenje se je uprlo.

Tedaj se je hišnica spremenila. Vsak skrivaj zaslužen dinar je nosila v bližnjo branjarijo. Jedla je, kar je vse življenje le ogledovala, pila ob vsaki uri. Žganje ji je rdečilo obraz, dvorišče je bilo svetlejšo, sin krepkejši. Sešiti si je dala praznično obleko in začela hoditi spet redno ob nedeljah v cerkev bolj zavravana, bolj košata kakor prej.

Že dolgo je bilo, kar je zadnjič molila; preveč ji je duša zakrknila. Ampak lepo je bilo sedeti v klopi poleg imenitne gospe iz prvega ali drugega nadstropja, ko ti ušesa božajo nejasni glasovi orgel in nehote premikaš ustnice v zboru pobožnih žena. Saj pozabiš, da si prokleta hišnica iz vlažne grobnice.

In vendar, kakor je tudi čudno, prav v cerkvi je bilo, da se je raztresen otrok v klopi poleg matere zagledal v njen obraz, ki so po njem neprestano polzele solze.

Kdo ve, kaj je bilo tisti dan zgenilo njeno otrplo dušo?

Komaj pa je prestopila prag velike hiše, je bila spet ista.

Klela je, grozila, loputala z vrati, nato pa se umikala. In vedno, ko je lezla iz brloga, je spet mirno negovala cvetlice. Samo kašelj iz sobe, kjer je ležal njen zadnji otrok, jo je motil v njeni odmaknjenosti.

Nekoč pa je prišel mož še bolj klavrno domov kakor navadno; z boječim, raskavim glasom je iztisnil novico, da so vzeli v tovarno mnogo mladih in so njega, starca, odslovili. Tisti trenutek ji je bilo, da bi zdirjala zdoma in pri priči nekoga ubila. Podporo, ki še za kruh ni dovolj, jim zalučil v obraz, milosrčnim gospodom.

Starec je bil ves zlezal vase od strašnega bleska njenih nabreklih oči. Tolažil jo je, da bo iskal zaslužka in ji ne bo v nadlego. Zakričala je vanj, naj umolkne, zaklela in šla — pit žganje.

Naslednje dni je starec prekopaval dvorišče. Grede je hotel imeti, drevesce vsaditi, da bi ji storil veselje. Toda iz plesnive zemlje ni niti trava

pognala in drevesce je zaman vsak dan ogledoval; tenki, blede listi so se kmalu povесili. Ni imel čudežnega sonca svoje močne žene.

Hišnica je prestala tudi ta udarec; navadila se je. Nikogar ni ubila in podpore ni nikomur vrgla v obraz.

Z dvojno silo si je oskrbela postrežbo po hišah.

Starec ji res ni delal nadloge. Našel si je od časa do časa nestalen zaslužek, če ni šlo drugače, si je kak dinar priberačil. Skromen je, nič ne zahteva. O, in rada bi tudi videla, da bi si le upal. Že ob sami misli stiska hišnica čvrste, debelušne pesti.

Sin pa je že dvakrat bruhal kri, pa ni mogel umreti. Težko je prenašala njegov voščeni, jokavi obraz, še teže njegov suhi hrbet, ki se je ključil v drobnem kašljanju.

Slednjič si je priborila pravico, da so ga vzeli v bolnico. Ko so ji dejali, da bo moral kmalu spet domov, je na srečo prej že umrl.

In spet čudno: ko je stala s starcem ob odprtem grobu, ki je dišal po raztopljeni, na novo klijočji zemlji, se ji je nenadoma spačil obraz, nečloveško, drobno je zagrčala in skoro omahnila, da jo je moral prestreči. Zajokala pa ona ni, samo stari.

Še tisti večer so stranke iz visoke hiše stopile od večerje radovedno k oknu: nekdo kriči, ljudje se zbirajo, stražnik je prišel od nekod. Spoznali so hišnico, ki se pijano dere in zaganja v ljudi, ki stoje v bližini in zijajo. Koščeni starci z dolgimi, voščeni brki jo trudoma vlačijo čez prag. Še na dvorišču dviga pesti proti balkonom in kolne in tuli od joka.

Od njenega divje razbolelega glasu zatrepče hiša, se zgrozijo človeška srca v njej. Nihče se ne prikaže na balkonu, nihče ne gleda skozi šipe. Še otroci ne, ko so se sicer tako veselili njenega onemoglega srda.

* * *

Močna ženska je hišnica. Dva dni je bila njena temna hiša mrtvaško tiha; cvetlice so v loncih samevale. Tretjega dne je prišla popolnoma k sebi. Spomnila se je, da je treba živeti. In glej, saj je prišel čas, ki ga je davno želela. Tedaj je mislila, da bo tega dne resnično olajšana; pa vendar, zamuditi ne sme ničesar.

Napravila se je nedeljsko in šla k hišnemu gospodarju, ki je stanoval v svoji vili. Našla je samo gospo in bilo ji je prav. Gotovo ji je kdo povedal, da je pijana razgrajala, pa je že na stopnicah skusila omehčati poteze v prijazen nasmeh.

„Klanjam se, milostiva, naj oprostijo, prosim, če so slišali, kak je bilo zadnjič. Saj vejo, če zadnji sin umre —.“ In utrnila je solzo, toda v tem trenutku ni bilo v njej niti kaplje žalosti, le sebičen račun. Pripraviti je bilo treba pot svoji prošnji; da ima zdaj eno posteljo prazno in, če bi smela vzeti koga na noč. Opomogla bi si tako.

Gospa, ki je bila članica dobredelnih društev, se je mahoma spomnila, da bi ne bilo prav pustiti zdravega človeka v brlog bolezni. Ampak razkuževanje stane veliko in saj ima hišnica prav; če ga ne vzame ona, pojde kdove v kakšno klet, kjer je tudi bolezen doma, in ona pride ob zaslužek.

Gospa se je že mudilo k šivilji, pa je privolila z občutkom, da je storila dobro delo.

Starec je kmalu našel sostanovalca, ki se ga je hišnica razveselila, in sicer veliko manj radi tistih borih dinarjev kakor zaradi njegove sveže, vedre mladosti.

Še kolne, robanti, loputa z vrati in se nato umika. Nikoli se tega ne bo več odvadila.

Toda njeno cvetje še lepše uspeva; nikogar ni več, ki bi jo motil v njeni tihi odmaknjenosti, ko ga neguje.

Siren svet obhodi . .

Maksa Samsa

Širen svet obhodi:
Bratje vsi narodi,
vse so vere prave . . .

A še dokaj trave
bo čez grob mi zraslo,
preden se bo paslo
jagnje z volkom v hosti.
In — lepo oprosti
nova mi odkritja! —
ko za zgled sožitja
svinjsko bo korito
vsem ljudem očito.

Dve razstavi na kongresu mednarodne ženske zveze v Dubrovniku

Zlata Pirnat

Ob mednarodnem ženskem kongresu v Dubrovniku sta bili prirejeni dve razstavi: razstava narodnega veziva, starega srebrnega nakita in keramike, ter internacionalna razstava knjig. Dočim je prva izraz umetniške sposobnosti in okusa naše kmetice, izraz naše preteklosti in patriarhalnega življenja, prikazuje druga intelektualni napredek moderne žene, prikazuje našo sedanost in smernice za bodočnost.

Razstava narodnih ročnih del je bila v prvi vrsti posvečena vezeninam; ostala ročna dela kot rezbarstvo, filigran, keramika in stari srebrni nakit so samo dopolnjevali enotnost in pestrost veziva, ki je z dekoracijo te vrste prišlo še bolj do izraza. — Vezivo in noše so bile zastopane iz vseh pokrajin naše države. Razstavljale so: „Slovensko žensko društvo v Mariboru“, „Državni osrednji zavod za žensko domačo obrt, Ljubljana“, „Ženska zadruga za narodno tkivo i vezivo, Petrinja“, „Banovinska tkaonica veza i vezionica, Sarajevo“, „Dobrotvorna ženska zadruga, Knin“, „Narodna

ženska zadruga, Dubrovnik“, „Vezionica Cavtat“, „Beogradsko žensko društvo“.

Naša dva slovenska zavoda sta pokazala belo vezenino s slovensko narodno ornamentiko, ki je popolnoma drugačna kot ornament ostalih pokrajin. Slovenski ornament je bližji naravi, bolj svoboden v liniji in kompoziciji. Posebno pozornost so zbudale čipke Državnega osrednjega zavoda za žensko domačo obrt, z brezhibno tehniko, natančno izdelavo in originalnimi motivi: slovenski narodni motiv je apliciran na čipke.

Petrinjska zadruga je pokazala vse razkošje „pečje“ vezenine in posavske narodne noše. Tehnika, ki so jo nekoč uporabljali za okras peče (pokrivalo za glavo), se zdaj uporablja v najrazličnejših kombinacijah za vse mogoče okraske narodnih ročnih del kakor tudi modernih oblek, oprem in dr. Barve so zdaj pestre in slikovite, zdaj strogo diskretne, otožne, fine.

Poseben tip je razstavila banovinska tkalnica iz Sarajeva. Razen znanih bosanskih preprog so razstavljene vse tehnike t. zv. „haremskega veza“, ki so ga muslimanske žene vezle v haremu. Prelepe so vezenine in čipke, toda prekašajo jih z zlato in srebrno žico ter s svilo vezeni motivi na tankih svilenih tkaninah. Vsa tajinstvenost haremskega življenja, bosanski bostan z „duli i zumbuli“, opojen jasminov duh, vonj razcvetelega bezga veje iz teh lahnih, prosojnih vezenin.

Beograjsko žensko društvo, ki že 61 let deluje na tem polju, je razstavilo vse tehnike in motive srebrnega veza „po pismu i broju“. Vez „po pismu“ se imenuje vsak vez, ki se izdeluje po risanem načrtu, „po broju“ pa tisti, ki se izdeluje na ta način, da štejemo niti platna. Tu imamo temni skopski in prizrenski vez, bitoljske in stružne motive, metohijski mrki vez, šumadijski in originalni mačvanski vez, ki kombinira le belo in bakreno barvo. Pirotski ćilimi in z iglo vezene čipke so posebne tehnike. Osobito lepi sta dve dolami, ena izvezena z zlatom na rdečem suknu, druga s srebrom na jasnomodrem. Pestro sliko še bolj poživljata kmečka keramika in prastari srebrni nakit. Prijazen vtis naredijo različna platna, ki jih izdeluje srbska kmetica. Zelo fino je t. zv. sade-platno za perilo in balučano-platno z vtkanimi šarami, ki lahko nadomešča drage moderne čajne garniture. Tudi tehnika svilenih tkanin je boljša kot prej. Žal da kmetice več ne uporabljajo naravnih barv, ki so jih same izdelovale, temveč posegajo po kemičnih barvah.

Kninska zadruga je razstavila beli vez, apliciran na okrasna pokrivala, originalen mrki vez, ki so ga žene vezle samo na žalne obleke, svojo lepo narodno nošo iz domačega platna, ki je bogato izvezena. Belo vezeno „košuljo“ dopolnjuje „sadak“ (neke vrste plašč) iz temnomodrega sukna, vezenega z rumeno in rdečo svilo. Razstavo poživlja bogato izrezljana miza in stoli, vse v dalmatinskih motivih, velikonočno pogrnjena miza s košarico velikonočnih črnobelo poslikanih pisanic in še celo vrsto majhnih zanimivih drobnarij, ki dajejo vsemu posebno noto. Sredi na razprostrti preprogi tkejo dekleta v narodnih nošah na statvah, da ponazore tehniko tkanja preprog, druge zopet predejo na lepo izdelanih kodeljah.

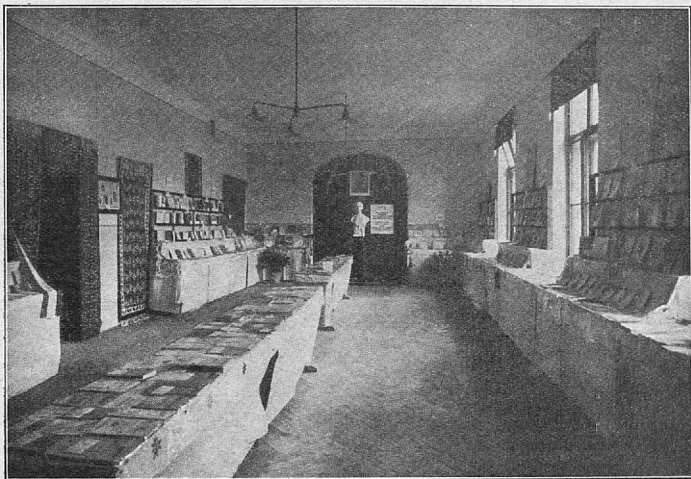
Dalmacija razstavlja izključno vez „po broju“. Zastopana je okolica Zadra, tzv. Preko, že omenjeni Knin, Kistanj, okolica Dubrovnika, Konavljje, Boka Kotorska. Barve so temne, diskretne, zelo okusne. Tudi Konavljani imajo tzv. „pomrčaljni vez“ za žalne obleke in belo vezivo, katero so vezle žene samo za pokrivala za glavo. Boka Kotorska ima svoje posebne originalne vezenine, Pag pa že znane paške čipke.

Kot je razvidno, imamo že skoraj v vseh krajih Jugoslavije osnovane ženske zadruge, ki se pečajo z izdelovanjem vezenin v narodnem slogu in z apliciranjem teh na moderno obleko in ostale stanovanjske okraske. Žal da marsikatera teh zadrug ne gleda na pravi karakter vezenin, da ji ni glavno umetniška vrednost in čisti slog, temveč dobiček. Tako je marsikaj že pokvarjenega, motivi so kombinirani in nimajo tipičnega izraza svojega kraja. In vendar je v teh vezeninah vdelana vsa naša narodna ženska duša. V njih barvah se zrcali zgodovina našega naroda, vse prirodne lepote naše zemlje; to je izraz naše neobdelane zgodovine, to je projicirana psihologija naše žene. Skoplje in Prizren, vsa južna Srbija, ki je prva občutila turški jarem, nima pestrih barv severne Srbije, kršna Dalmacija in severna Hrvaška imata povsem drug vez kot bogata in razkošna Slavonija ali posavska Hrvaška in bosanska aginica v svojem haremju je drugače vezla kot njena uboga tlačanka. V delu teh motivov je barva sinjega granita, zelenega in rdečega porfirja, barva jesenskega listja, bol in tuga, solze naše žene, v drugih pa pestrost zrelih žitnih polj, cvetočih vrtov, smeh, pesem in kolo. V enih je „sevdah“ za svobodo, tenke, fine žice gosposkih rok, v drugih naturalna sila ženske. Dočim prevladuje na jugu ornament, imamo na severu stilizirane vrtno rože in končno pri nas v Sloveniji stilizirano alpsko cvetje, pesem naših travnikov, in bogate oblike najrazličnejšega listja naših gozdov. Umetnost in narava sta nerazdružljivo povezani med seboj, vse sledi zakonom in ni slučaj, da imamo v južnih krajih take in take ornamente in v drugih spet drugačne. Vezivo je del narodne duše, zato je greh, da nekatere zadruge ne razumejo te važnosti in medsebojne povezanosti in da žrtvujejo najlepšo narodno umetnost zavoljo kakšne modne kaprice.

* * *

V veliki dvorani nekdanjega dubrovniškega učiteljišča je bila urejena razstava knjig. Dvorana velika in svetla, okusno dekorirana s preprogami in zavesami v narodnem slogu; police deloma lesene, deloma kovinaste so bile pokrite z bosansko svilo in vezeninami. Vsaka država ima svoj napis in zastavo. Pri vhodu stoji polica s prigradnimi knjigami izdanimi za ta kongres. Portreta Cvijete Zuzorić in Anice Bošković, prve hrvatske pesnice, kumujeta razstavi. Celotni vtis je topel in simpatičen. Dobra polovica vseh razstavljenih knjig odpada na našo državo, vendar je razstavljen komaj četrtina izbranih najboljših del. Zelo je značilen razvoj naših knjig, ki so jih spisale žene. Prvo tiskano knjigo je izdala Katarina Zrinjsko-Frankopanska pod naslovom „Putni tovarišč“ l. 1661. Za njo sledi precejšen presledek in šele l. 1772. dobimo prvo poučno knjigo Jozefe Oršić, nato l. 1781. prvo zbirko lirskih pesmi Anice Bošković. Torej začetek pada v 17. st., ki

je zastopano s tremi knjigami avtoric, v 18. st. jih imamo že 10, v prvi polovici 19. stoletja 48, v drugi polovici 19. st. že 223 (torej v 19. st. 271.), v 35 letih dvajsetega stoletja čez 1700 različnih knjig in publikacij. Napredek je torej rapiden.

Kot je razvidno, so nas Hrvatice in Srbkinje prehitele. Naša prva pisateljica je izdala prvi tiskani prevod l. 1865. (Lujiza Pesjak) in komaj 1868. imamo prvo tiskano originalno delo. Slovenci nismo imeli narodnega plemstva in plemkinj, ki bi se začele pečati s knjigo za zabavo, zato naša prva knjiga ni niti pesem, niti potni tovariš, marveč slovenska kuharica, ki jo je izdala ženska, ki še pisati ni znala, ki je knjigo le narekovala.

Vse jugoslovanske knjige so razdeljene v skupine: pesmi, pesniška proza, drama, otroška književnost, vse panoge znanosti, feminizem. Vse skupine so dovolj zastopane, originalna dela ilustrirana s portreti avtoric. Nekatere književnice so bile tudi osebno navzoče, veselile so se uspeha naše narodne ženske knjige. Med zanimivimi obiskovalci moramo omeniti soprogo nečaka naše pesnice in pisateljice Lujize Pesjakove, ki nosi enako ime in ki sedaj živi stalno v Dalmaciji.

Sorazmerno s svojim številom smo Slovenke dobro zastopane. Zanimivo je, da imamo med slovenskimi deli veliko število gospodinjskih knjig, ki pričajo o sposobnosti in varčnosti naših žen. Čeprav daje Slovenija procentualno največ ženske inteligence, je vendar znanstveni del precej malo zastopan. Tudi šolskih učnih knjig so naše žene v primeri s Srbkinjami in Hrvatcami zelo malo sestavile. Priznati moramo, da nam tudi v romanih manjka fantazije. Skušale smo se uveljaviti v dobi idealizma in realizma, naturalizma in moderne, vendar pravega zamaha, prave svežine, ženskega duha, posebne naše note še nismo ustvarile. Vsa naša preteklost, ves naš mučni boj za obstanek, tuji pritisk in naša uboga, poteptana slovenska duša.

kaže tudi tu svoj izraz. Resne smo, zelo resne, nekam pobite, kvečjemu še religiozno zamaknjene. Samo v Zofki kipi življenje in kri, samo pri njej se dviga prava, močna, narurna ženska duša. — Naš največji ponos je kotiček naših revij. Številčno so najmočnejše, po vsebini bogate, pestre in slikovite. Tudi naše redke socialne pisateljice so zavzele ugledno in častno mesto. Vezava naših knjig je lepa in okusna, to so nam vsi priznali.

V celoti jugoslovanska ženska knjiga reprezentira s svojo kvantiteto, kvaliteta — mogoče je sodbo prestroga — ni zadovoljiva, posebno beletrija ne. Naše pisateljice še niso spoznale, kaj je njihova glavna naloga. Pozabljajo, da samo resnično in pristno doživljanje, naravni milje in temperament lahko ustvarijo velika dela. Niso si vzele za svoj cilj, da kot žene pokažejo našo žensko dušo, našo slovensko ženo, ki je vsa ponižanja niso strla, ki zna trpeti in molčati, ki je bila zdrava, narurna in rasna, ženo, ki je imela dušo, veliko dobro dušo in toplo, toplo srce, ponosno, temperamentno in vroče v vseh niansah svoje ženskosti. Nikjer ne vidimo, kako živi naša kmetica, kakšni so njeni problemi in vprašanja, ne spoznamo naše delavke, zaposlene in brezposelne intelektualke, nič ne vemo o odnosu vseh teh žena do staršev, do družine, do moža in otroka. Iz vseh teh del ne moremo razvideti razvoja naše žene od časa, ko je prvič začutila enakopravnost z možem, do današnje intelektualne ali manuelne delavke, ne vemo, zakaj je še vedno ostal velik procent naših žena na prejšnji stopnji razvoja, zakaj tudi one niso šle naprej z vsemi ostalimi. Imamo bogato zapleteno preteklost, polno navidezno sanjave romantike, pod čije plaščem se skriva okrutna realnost, veliki problemi, značaji, obupne duševne borbe in končno rezgnacija in apatija. Vse to nas še čaka, toda potrebno je realno gledanje, ne samo sanjava fantazija. Začele smo, nadaljevati pa je treba boljše.

Od ostalih držav je številno zastopana Francija. Navadne izdaje so v že znanem mehkem rumenem ovitku. Beletrija je lepo zastopana, znanost tudi. Posebno pozornost zbuja delo Madeleine Ley: *Nuit de la St. Sylvain*, Colette Yver: *Femmes d'aujourd'hui* in Alexandre David Noel: *Le Bouddhisme*. Mladinska književnost je malo zastopana, toda sijajno ilustrirana; revije sploh niso razstavljene.

U. S. A. je razstavila prekrasne knjige stalne založbe in razstave „Biblioteca femina“, ki jo je osnovala Grace Thompson Seton l. 1935. Ta stalna razstava, čeprav obstoji komaj tri leta, je dosegla neverjetno popolnost pa tudi sredstva; vse mnogoštevilne knjige imajo bibliofilsko opremo in razkošno vezavo.

Sorodna Češka in Poljska sta tudi zastopani skoraj od prvih začetkov pa do najnovejših del. Številna so dela Božene Beneševe, Marije Půjmanove, Juliane Lamcove, Marije Majerove.

Zanimiv oddelek imajo severne dežele, Švedska in Norveška. Veliki portreti najmarkantnejših književnic pokrivajo vse stene tega oddelka. Znani romani, ki so prevedeni tudi v naš jezik, polni neverjetnega temperamenta, ki ga ne bi pričakovali v teh mrzlih deželah, najdejo izraza v

potezah svojih avtoric. In Norvežanke s smehom priznavajo, da njih temperament nič ne zaostaja za italijanskim, celo s Špankami se stavlja v isto vrsto.

Litva je nastopila tudi v knjigah kot v predavanjih in debatah reprezentativno in bogato, s stalnim povdarjanjem nacionalne note. Vezava knjig je deloma belo-rdeča, deloma v prekrasnih narodnih motivih, ki so ročno vezeni na platnu, ki ga tko kmetice doma. — Mladinska književnost je sijajna, moderno ilustrirana, revije številne, bogate in v prvi vrsti posvečene kmetici.

Ostale države so prepozno poslale svoje knjige in zato niso bile razstavljene. Vsekakor je to škoda, ker bi pestrost dvorane bila večja, bogatejša in razstava še bolj zanimiva. Ureditev je bila vsekakor na višku, vendar trud, vložen v to razstavo, ni bil poplačan z obiskom. Naša publika žal še ni dorasla za prireditve te vrste.

Književnost in umetnost

Jože Karlovšek: **Slovenski ornament**. Založilo Udruženje diplomiranih tehnikov v Ljubljani, str. 129. Ljudski človek gleda in dojema kot otrok; ne vidi zamotanosti, vse poenostavi in poda le v glavnih črtah in obrisih. Otroške risbe so vse ploskovno začrtane, perspektivo njegov razum šele sčasoma odkrije. Isto opazujemo v narodni umetnosti, ki je v kompoziciji enostavna in preprosta, ploskovno podana.

Vse narodne umetnosti imajo en velik skupen značaj in mnogokrat težko govorimo o posebni umetnosti enega naroda. Često nas preseneti: ponosni smo na nagelj, da je tipično naš, slovenski, pa ga odkrijemo v podobni kompoziciji in stilizaciji na staro-perzijski keramiki, na švedski vezenini. In vendar je vse to razumljivo. Ljudski umetniki so upodabljali vedno, kar jim je bilo najbližje, jemali so motive iz živalstva in rastlinstva. Njih preproste duše so jih v največji enostavnosti dojemale, a vsaka jih je po svoje občutila in doživela. Duša ustvarjalcev je ohranjena v ostankih naše narodne umetnosti, ki so mnogokrat čudežne male pravljične umetnine.

Lepota čutenja naroda se v mnogočem izraža: v šegah in običajih, v umetnosti stavbarstva in ornamenta, ki z njim krasi pročelja hiš, vezenine in pohištvo, v godbi njegovih pesmi. Naše slovenske so vse tople izsanjane, kljub svoji mehki jasni, jedrnatosti in krepki v ritmu. V osnovi jim je tudi naš ornament podoben. Svobodno je zasnovan s ponavljajočim se glavnim ritmom in pisanimi stihli. Besede, ki z njimi pripoveduje, so iste kot pri sosednjih in daljnih narodih: nagelj cvete v orientu in pri nas, grozdje zori in žari v mnogih deželah, križ časte po daljnem božjem svetu, srce je že v antiki znan motiv. A Slovan in še prav posebno Slovenec te osnovne motive poda čustveno v nevezanem ornamentu, pesem izzvani v čisti liričnosti, brez junaških doživetij.

Na široko govori o ornamentu, predvsem o njega zgodovinskem razvoju Jože Karlovšek v knjigi „Slovenski ornament“, ki jo je l. 1955. izdalo „Udruženje diplomiranih tehnikov v Ljubljani“. Napisal jo je ob spoznanju, da naš slovenski ornament ni tako reven, kot ga omalovažujemo, ampak da je lep in sočen, zrasel iz staroslovanskih korenin. Za uvod razloži splošne osnove ornamenta: vrste motivov, ki so geometrični, naturalistični, predmetni in umetno sestavljeni, njih obdelavo, sestavo in barvo. Potem pa pripoveduje o razvoju ornamenta od prvotnih kultur dalje. Pojasni prav zanimive nastanke različnih motivov, porojenih iz same tehnike obdelave. Če lupimo tanko kožico z buče, se ta zatrguje v zaokroženih,

ploščatih likih. Iste zaokrožene motive na ploskvi daje rezljana brezova skorja. Našitki na oblekah so vzpodbujali na svojstveno okrasje posod.

Prvotne kulture razdeli pisatelj v tri področja. Severno, ki pripada germanski in nordijski rasi, goji čisti geometrični ornament, poživiljen s poduhovljenimi oblikami iz organskega življenja. Južnemu področju prideli kulture narodov ob Sredozemskem morju. Motive jemljejo iz narave in jih idealistično stilizirajo. Vzhodno področje, ki mu pripada med drugimi vse veliko slovansko deblo, izraža v ornamentu svoje glavno umetniško čutenje. Uporablja živalske in rastlinske motive. Slovanski poljedelci postanejo sčasoma izvrstni vrtnarji. Njih ljubezen do lepe cvetke je zapisana v njih umetnosti: mnogokrat srečujemo umetno sestavljene liste in cvetke fantastičnih oblik. Te bogate, pestre motive Slovan prosto po svojem občutku sestavlja. — Za dobe preseljevanja narodov se vsi ti različno pojmovani ornamentalni motivi med sabo mešajo in vežejo.

Posebno poglavje posveti pisatelj kulturi Starih Slovanov, „produktu življenja in dela na njihovi zemlji“. Pripoveduje o nje ornamentalnem razvoju od prvih početkov do danes. Naš slovenski ornament je s staroslovanskim tesno povezan, saj z razvojem zapadno-evropskega sloga ima prav malo skupnega. Večinoma je rastlinski: od prvotnih strogo stiliziranih abstraktnih motivov se je povzpел do izrazito umetniških, izmišljenih in naravnih cvetic in listov. Podani so nezvezano, slikovito, prav baročno doživeti.

Knjigi je pridana bogata zbirka slik z ornamentami vseh narodov in časov. Toda z ozirom na naslov „Slovenski ornament“ je pisateljeva izbira malo čudna. Manj kot tretjina slik nam prikazuje slovenski ornament, vse druge so posvečene tujim umetninam. In še maloštevilne naše slike so nekritično izbrane. Le malo je izvirno narodnih; priobčeni so predvsem moderni osnutki, sestavljeni iz narodnih motivov. Je pravilno in hvalevredno, da jih je avtor uvrstil: pokazal je bogate možnosti njih uporabe. Toda moral bi jih urediti posebej, ločene od pristno narodnih.

V predgovoru pisatelj obljublja nadaljevanje započete delo; pokazati hoče praktično uporabo ornamenta. V izdani knjigi kljub pisateljevemu podrobnemu poglobljanju premalo izvemo o našem slovenskem ornamentu, ki mu je knjiga posvečena in ki ga ne srečujemo samo na prtičkih in mašnih plaščih, ampak tudi na rezljanih hodnikih in slikanih obojih naših kmečkih hiš, na poljskih znamenjih, na mnogih drobnarijah, ki jih je krasila ljubezen ljudskega človeka. Do poglobitve v bistvo ornamenta v splošnem in do občutenja našega slovenskega nam pa Karlovškova knjiga mnogo pripomore.

G. Š.

Anton Ingolič: **Lukarji**. Založila Tiskovna založba r. z. z o. z. v Mariboru. Fotomontaža F. A. Pivka. Str. 312. — Lukarji! Kako nam je štajerska zemlja še malo znana, kako malokdo pozna težave, skrbi in življenje njenega kmeta, se bo marsikdo zavedel, ki bo prebral zadnjo Ingoličevo knjigo. V „Lukarjih“ se razprostrto pred nami širna polja, travniki in gozdovi, kos zemlje, posejan z vami, ki se vrste okoli gradu, katerih prebivalci žive skupno življenje. Veže jih vzajemna ljubezen do njihove zemlje, navdajajo jih skupni upi in skupne skrbi, bodisi kadar vtikajo v vlažne njive rdeč, okrogel lukec, kadar okopavajo in rijejo po mokri prsti, ali pa ko dokončno poženejo voz debelega rožnatega sadu proti mestu na sejm.

Vežejo pa jih tudi boji za zemljo. Tu naletimo na najbolj pereč problem naše slovenske vasi: problem vaškega proletariata. Že stoletja od grofovskih in kmečkih veleposesnikov tlačeno in izrabljano ljudstvo se končno jame prebujati. Agrarna reforma, odloki in zakoni, ki prihajajo in se zopet razveljavljajo, s katerimi se kočarjem podeljuje in zopet jemlje zemlja, dajejo obljube, vzbujajo in se zopet razdirajo upi, vse to in s tem zvezana ljubezen našega kmeta do koščka zemlje tvori ozadje vsega romana. Obenem pa spoznamo, kako je povezanost med proletarci še rahla, da jo raztrga že najmanjša osebna korist posa-

meznika. Čuček, ubogi bajtar, kateremu podeljena zemlja ni prinesla takojšnje koristi, rajši zopet vrne svojo njivo graščini ter svojo in svoje družine delovno moč rajši proda graščakinji, da bo vsaj čez zimo preskrbljen z drvini in mu ne bo treba stradati suhega koščka kruha. Tako stori marsikateri, samo da si prežene hipno bedo. Ostanejo le nekateri, ki se še drže svojega voditelja Jerneja, ki se je vrnil poln novih revolucionarnih idej iz ruskega ujetništva. Manjka jim še prave proletarske zavednosti, sedaj kolebajo na desno, presunjeni po župnikovih besedah, ki grmi nadnje s prižnice, sedaj zopet na levo k Jerneju, ki jih z neusahljivim idealizmom v srcu skuša organizirati za borbo proti obstoječemu, deloma fevdalnemu, deloma kapitalističnemu sistemu. Manjka jim smisla za organizacijo in končno neke strastnosti v dobrem pomenu besede.

Pisatelj sam spozna zlo: pomanjkanje izobrazbe in razgledanosti našega kmečkega ljudstva. Zato postavi med vse te pijance, veseljače, morilce in v nepremišljeni strasti tavajoče ljudi slabotno dekle, dijakinjo Tejo. Ona jim prinaša knjig, ustanovi ljudsko gledališče in skuša vsaj v mladini vzbuditi smisel za višje vrednote. Poleg Jerneja, ki naposled utrujen od brezupnega boja kloni in si star in strt skuša pridobiti nazaj ženo in družinsko življenje, je Teja edina, ki vztraja ob svoji nalogi. Le za hip zdvomi nad vrednostjo svoje gimnazijske izobrazbe; obup nad neznostnostjo in težo njenega in njenih sorojakov življenja jo žene pred vlak; v zadnjem hipu pa spozna, da ji je šola nehote vendar odprla oči, da gleda na svet bolj zviška kakor kmečko ljudstvo, iz katerega je izšla. Premisli se, češ, da cena njenega telesa, ki ga proda malemu meščanskemu trgovcu, da ji omogoči dokončati študije, ne presega cene njenega dela za prosvetljljitev zatiranih. Bralcu se odkriva slika za sliko iz življenja lukarjev. Spomladansko sajenje luka v puhtečo zemljo, razposajenost fantov in deklet na polju, poletno obdelovanje in okopavanje, vesela jesenska žetev, včasih uspešno, včasih manj ugodno prodajanje luka v mestu in zimski počitek — v ta okvir je postavil pisatelj kopo kmečkih tipov. Kot utrinki padajo posamezni trenutki iz življenja vsakega izmed njih in se končno strnejo v eno samo pisano, a vendar enotno sliko vsega njihovega hotenja in čustvovanja, njihovega veselja in trpljenja.

Vidimo družino župana Soka. Imovit je in zato ima moč in samozavest; lepo hčer Polono ima in všeč mu je, da se ženi s sinom grajskega upravitelja. Ravnotako gostilničar Vršič, ki stremi vedno le za denarjem in za zemljo. Tudi njegova hči Feruna, tip vaške razuzdanke, ki se naposled poroči z oskrbnikovim sinom Petrom, prinese lep del grajske zemlje takorekoč v Vršičevo družino. Vedno več denarja in zemlje se hoče gostilničarju, s kočarji se prereka zaradi agrarne reforme, posestvo se mu veča; višek njegovih želja pa se zdi dosežen, ko po smrti graščakinje in oskrbnika pripade tretjina posestva njegovemu zetu.

Vse v vasi je omamljeno od sreče, ki je doletela oskrbnikova sinova. Postala sta dediča velikanskega posestva. Med tem pa, ko se ta sreča v vasi praznuje s pijačo in plesom, zagori grad. To je prvi udarec, ki pade na družine vseh onih, ki se opajajo ob podedovanem bogastvu. Stari Sok postane žrtev plamena. Martin Šegula, eden od oskrbnikovih sinov, oče otrok Sokove Polone, zapravlja in v veseljačenju trosi denar ter prodaja kos za kosom podedovane zemlje. Zadovoljen z njegovim propadanjem pa Vršič še vedno grabi na kup grajsko zemljo, ki se Martinu izmika izmed prstov.

Toda počasi propadajo vsi, ki so deležni tega bogastva. Ferunina smrt in Martinova nesreča z motornim kolesom kažejo na prokletstvo, ki je padlo na graščino.

Izmed vseh se mi zdi še najbolj življenski Jernej. Anin mož, ki se vrne iz ruskega ujetništva. Mlad je, videl je mnogo sveta, videl je nove ljudi, ki so si pridobili novih pravic. Tu doma pa še vedno ona bojazljiva ponižnost kočarjev pred onimi, ki imajo zemljo. Jernej organizira, sklicuje kočarje, jim razlaga, se bori za njihove pravice, je neutrudljiv, kljub neštetim neuspehom skozi dolga

leta. Jernej je edini, ki nam je človeško bližji. Usode vseh drugih so zanimive, a premalo smo jih spoznali, da bi mogli z njimi sočustvovati. Jerneja pa imamo pred očmi skozi ves roman; vidimo mu v dušo in poznamo njegove upe in želje. Zato nas presune, ko beremo proti koncu, da je postal siv in star. In kje so vse one njive in gozdovi in kočice, ki bi morale biti last malih ljudi, za katere se je boril. Vršič grabi in zbira okoli grajskega vsako krpičo zemlje, ki mu pride pod roke. Jernej pa je čisto osamljen v svoji koči in zopet misli na svojo ženo. Nekega večera, ko je sam zamesil kruh, mu pride Ana v veži nasproti. Da, mnogo je zagrešil proti njej, a naj mu oprostí, naj se zopet vrne. Jerneju to želimo. Njuna hči Tunika je tih in plah kmečki otrok, vendar ima oči odprte za vse, kar se godi okrog nje. S široko razprtimi in začudenimi očmi gleda vse to skrivnostno življenje odraslih. Le počasi zaznava otroku tako tujo ljubezen med materjo in očetom. S hipno grozo doume greh botre Nane, katero ta greh in pekoča vest končno ženeta v smrt. Odloči se, da nikoli nikomur ne bo izdala skrivnosti ljubljene botre. Do tu je Tunikina duša orisana z rahločutnim peresom. Popolnoma skonstruirana in notranje neutemeljena je poznejša Tunika. Ko se odpelje v Zagreb in postane svetska „dama za vse“ v nekem baru, nam je, kakor da bi prejšnja Tunika umrla in bi se prav po nesreči prikradla v lukarski roman popolnoma nezanimiva scena iz zagrebškega nočnega lokala, z neko brezokusno gospodično, ki poje gostom lukarske pesmi. Popolnoma neverjetno je tudi, da se Tunika vrne za nekaj časa na svoj dom. Neverjeten je njen nepokvarjen značaj, ki se z veseljem odpravi na polje in brez premisleka daje svoj denar na razpolago za odkup zemlje. Pisatelj je pač hotel pokazati, kako se marsikateri proletarski otrok izgubi v mestu iščoči si kruha. Istotako Teja, ki je važna za idejo romana, ker prinaša med ljudi izobrazbo in novo pojmovanje življenja.

Vprašamo se, odkod se je ta kmečki otrok, ki ni bil deležen drugega kakor suhoparne srednješolske učenosti, navzel zrelih idej, odkod ta pogled zviška na bedo svojih ljudi, odkod ta socialna zavednost? Iz knjig šolske knjižnice se tega ni naučila, o prijateljih ali o kakem društvu, kjer bi vsaj slišala o tem, ne zveno ničesar. Teja, gledana s psihološkega stališča, je fenomen samostojnega mišljenja in usmerjenja. Šibkost romana je množica oseb, ki se pojavijo kakor gobe iz zemlje; kaj se dogaja v njihovih dušah, tega ne vemo; ženejo jih samo valovi dogodkov, na površini se ti pokaže medel obraz, ki zopet izgine, prikaže se drug obraz, ki je ostrejši, a ko ga zopet srečaš, je izubil svojo barvitost, utone, postane manj važen in ne vidiš ga več.

Kadar zapreš prebrano knjigo, se vedno vprašaj, ali si za kom, s katerim si živela skozi ves roman, žalovala, ko je propadel? In kaj je z vsemi onimi, ki tu umirajo, kaj s Šegulo, starim Sokom, z Nano in z njenim bratom, s Feruno, z Martinom in z vsemi drugimi? Nihče izmed teh — dokler so bili živi, nas ni pridobil zase, da bi nam ga bilo žal, ko ga zla usoda odnese s pozorišča. Katera izmed čitateljic je ljubila s Polono, s Feruno, z Lilien itd. Mislim, da je ni. Ljubzenske zgodbe, ki jim je na videz jedro sama čutnost, bežijo mimo nas deloma kot odvratne slike. In bile bi manj odvratne, če bi videli v dušo vsem onim, pri katerih ima ljubezen le izgled razuzdanosti in strasti. Hotela bi srečati manj tipov in rajši kakega živega človeka.

M. Golob-Prijateljeva.

Ljubljansko gledališče. Drama. Lep dokaz resnega prizadevanja in močne igralske tvornosti ljubljanske drame je bila uprizoritev Shakespearovega „Kralja Leara“, žaloigre v petih dejanjih, ki jo je po starem Funtkovem prevodu sveže precoblikoval Oton Župančič.

Stari kralj Lear hoče izročiti vladu v mlajše roke. Razdeliti hoče kraljestvo med svoje tri hčere po njihovi ljubezni do očeta. Starejši dve, Goneril, žena albanskega vojvode, in Regan, žena vojvode cornwalskega, mu hlinita pretirano ljubezen. Najmlajša, še neomožena Kordelija, ki ga v resnici edina ljubi in spoštuje, pa iskreno prizna, da njena ljubezen ne bo mogla za vselej veljati samo očetu. Toda

kralj ne čuti njene vdanosti. Brezsrčno jo razdedini in navrže še njej namenjeno tretjino starejšima sestrama. Njegovo krivo dejanje se mu prebridko maščuje. Nehvaležni hčeri ga s pomočjo brezvestnih mož in drugih nasprotnikov pritrata do popolne blaznosti. Kordelijino vdanost sicer spozna, toda zdravja mu tudi ona za trajno ne more vrniti. Ob njenem mrtvem truplu mu počí srce.

Globina tragedije ni v skromni zgodbi o nesrečnem britanskem kralju. Njen pretresljivi učinek raste iz silno elementarno prikazanih človeških strasti: pohlepa, častilakomnosti, pohote, zlobe, zavisti in sovraštva.

Režija Cirila Debevca je bogatemu mitičnemu koloritu ubrano predpostavila obče človeške elemente tragedije, s čimer je s poudarjeno umetniško silo dosegla mogočno rast tragike glavnega junaka in polne podobe ostalih nastopajočih oseb. Temu uspehu so v znatni meri pripomogle tudi močne igralske ustvaritve, predvsem Levarjev kralj sam, Debevčev globokoumno zamišljeni dvorni norec, Janov Edgar in Skrbinškov Edmund. Dobre so bile tudi vse tri ženske postavbe: zlobni Learovi hčeri Boltarjeve in Danilove ter plemenita Kordelija Mile Šaričeve.

Domače dalmatinsko okolje je v lepem Klopčičevem prevodu vzbudila Begovičeva igra „Tudi Lela bo nosila klobuk“, ki je imela namen počastiti šestdesetletnico v Ljubljani že znanega hrvaškega dramatika Milana Begovića.

Lelin oče je domače gospodarstvo privedel na rob propada. Po njegovi smrti se mati in Lela nenadoma najdeta v obupnem položaju. Lelo pa je k vsemu prevaril še ljubljeni visokošolec Bare, ki je lahkomišeln in brezvesten ženskar. Ko zaprosi za njeno roko bogati Baretov stric, se mu Lela ne protivi, čeprav ljubi v srcu še vedno Baretu. Toda tako vsaj materialnih skrbi zanjo in za mater ne bo več, „tudi ona bo nosila klobuk“, kakor je nekoč kot provincialno dekletce sanjala sama, kakor so upali na tihem starši in kakor je želel tudi študent Bare. Res se zgodi tako. Ko pa se Bare po končanih študijah vrne k stricu, Lela začuti, kako se ji nekdanja ljubezen s silo vrača. Ker spozna, da možu ne bo mogla ohraniti zvestobe, si rajši sama vzame življenje.

Ta novelistična snov ima premalo nasprotij, napetosti in trenja, da bi v dramatski obliki mogla vzbuditi zaželeni prepričevalni uspeh. Pripovedniška razvlečenost in romantične zasnove gledalca utrujajo in zmanjšujejo pričakovano zanimivost. Imel pa je pisatelj moč, vzbuditi svojevrstno okolje in prikazati nekaj zanimivih in resničnih postav.

Režiser Bratko Kreft je največ pažnje posvetil skupinskim prizorom. Igralsko sta bila močno podana zlasti Lela (Mila Šaričeva) in njen poznejši mož (Milan Skrbinšek), medtem ko je Drenovčev študent Bare izzvenel prisiljeno in medlo. Žive pa so bile nekatere manjše vloge, tako predvsem babica Zanza Nade Gabrijevčičeve in Gregorinov župnik.

Moderni češki dramatik František Langer se je letos predstavil z vojno dramo „Konjeniška patrola“, ki med številno produkcijo del o svetovni vojni zavzema lepo mesto.

Dejanje drame se vrši v samotni sibirski baraki, kamor se je na poti v domovino pred ruskimi revolucionarji zateklo osem češkoslovaških legionarjev, osem popolnoma različnih ljudi, ki jim je skupna edina misel na svobodo in domovino. Pri vsakem izmed njih se poseg v poslednji boj očituje po svoje, usoda vseh, do zadnjega, mladega in rahločutnega Soukupa, pa je popolnoma ista. Vsi so zapisani smrti, edino on se reši, toda tragika njegove osamljene zmage je pretresljivejša od smrti nesrečnih tovarišev.

Avtor „Konjeniške patrola“ je nasprotje med ruskimi revolucionarji in češkoslovaškimi legionarji sprejel le za ozadje. Do komaj zaznavnih podrobnosti pa se je poglobil ob prikazovanju duševnih dogodkov te skupine smrti zapisanih ljudi, s čimer je delo dvignil do občečloveške tragedije.

Dejanje, ki bi ob vnanji vojni monotonosti življenja v baraki utegnilo utrujati, je v lepi režiji Bratka Krefta zaradi poudarjenega notranjega dogajanja doseglo velik uspeh. Tudi igralci so se v pisateljevo zamisel globoko živeli in ustvarili pretesljiv, resničen kos življenja. Najmočnejši je bil Jan kot mladi, idealni Soukup, ki je s poslednjim trpljenjem v zadnji sceni raztolmačil zadnjo grozo Langerjeve tragedije.

— Dr. S. Trdina.

Obzornik

† Zinka Rybačeva.

Zopet je odšla žena.

Njen poslednji vzdih je bolešno odjeknil v tisočih srcih...

Ob njenem grobu na beograjskem pokopališču je bridko zaplakalo šest otrok — izgubili so najzvestejšo spremljevalko svoje življenjske poti.

Zaplakali so njeni rojaki s kršnega istrskega Krasa — niso ji mogli zaklicati v poslednji pozdrav: lahka ti zemlja domača...

Zaplakale so njene nekdanje sodelavke: oh, kje so naši ubogi tržaški otroci, katerim smo z njnim sodelovanjem pripravljale tople zimske obleke in jim ogrevale srca z našo besedo...

Zaplakalo je naše ljudstvo... pod vodstvom njenega moža smo s težavo, a z bodrostjo in s trdno vero gradili temelje boljših časov — kje sol...

Zaplakali so vsi, ki dan za dnem, v strahu in upanju prilivajo trepetajoči lučki v najsvetejšem kotičku svoje duše, kakor je do zadnjega težkega vzdihla prilivala gospa Zinka Rybačeva.

Popravek. V poročilo o kongresu MŽZ v Dubrovniku so se vrnile nekatere netočnosti. V imenu mestne občine dubrovniske ni pozdravil kongresa župan g. Bracanović, temveč njegov zastopnik. — Izjava, da so nastala nasprotja med Srbkinjami in Hrvatnicami je pomanjkljiva v toliko, da so bila nasprotja med JZZ in „Hrvatsko ženo“, ki je, dasi ni članica JZZ, prišla v Dubrovnik, češ da hoče pozdraviti goste na hrvatskih tleh, ker ne priznava JZZ pravice, predstavljati pred svetom tudi Hrvatice. Toda v JZZ je včlanjenih tudi mnogo hrvatskih ženskih društev in predstavlja torej JZZ žene vseh treh jugoslovanskih narodov. — Naša pripomba o obveščanju inozemskih delegacij se naslanja na dnevna poročila v času kongresa ter na memorandum društva „Hrvatska žena“.

Prvi nastop naše ženske telovadne vrste na olimpijadi v Berlinu. Dnevno časopisje je zelo malo poročalo o nastopu naše ženske sokolske vrste na olimpijadi v Berlinu. Gotovo to ni bilo namenoma, vendar bi bilo škoda, če bi se o našem ženskem nastopu nič ne napisalo in bi ostal pozabljen. Malo komu je znano to tekmovanje in veliko delo za priprave tekmovalne vrste, to je tudi eden glavnih razlogov, da naša udeležba in sorazmerno velik uspeh naše ženske vrste nista zbudila pozornosti. Posvetiti hočemo tej vrsti nekaj prostora, ker je izmed vseh naših tekmovalcev v Berlinu mimo gospoda Leona Štuklja še največ dosegla.

Trening in vodstvo vrste sta bila poverjena gospej Milici Šepa, ki je diplomirana na visoki šoli za telesno vzgojo v Berlinu. Tekmovalke so bile: Dragana Djordjević in Radivojević Dušica iz Beograda, Pustišek Marta, Rupnik Lidija, Keržan Ančka in Hribar Tuša iz Ljubljane, Rajković Olga iz Pančeva in Copurenko Gina iz Zemuna.

Žensko tekmovanje v telovadbi je bilo sestavljeno iz po ene določene in ene svobodne vaje na gredi in dvovišinski bradlji ter iz enega določenega in enega svobodnega skoka v širino čez konja. Razen tega je vrsta tekmovala v skupnih svobodnih prostih vajah in skupnih svobodnih vajah na orodju. — Vsaka vrsta je imela osem tekmovalk. Vsota doseženih točk šestih najboljših iz vrste velja za vrstno oceno in po tem so se uvrstili narodi. Vsaka se je torej borila za svojo vrsto in ta za obrambo svoje države. Proste vaje in vaje na orodju je izvedla cela

vrsta istočasno in za skupno oceno, tako da je vsaka napaka posameznic veljala za vso vrsto. Razdelile so se vsega tri kolajne (zlata, srebrna in bronasta) za prva tri mesta na svetu. Naša vrsta ni dobila nobene kolajne, a je prva med nenagrajenimi. Vrstni red narodov je bil: 1. Nemčija, 2. Češkoslovaška, 3. Madjarska, 4. Jugoslavija, 5. Poljska, 6. Amerika, 7. Italija, 8. Vel. Britanija. Po točkah je dobila naša 485,6, torej 20,9 točk manj kot najboljša vrsta in za 77,3 več kot naslabša.

Denarna sredstva, ki so jih imeli drugi narodi na razpolago za priprave in trening svojih vrst, so bila daleč nad našimi. Razen tega je bil to prvi nastop naših mladih tekmovalk z mnogo bolj izkušenimi in starejšimi nasprotnicami. Da so kljub temu dosegle četrto mesto pred tolikimi narodi, zasluži vse priznanje. Vodstvo in trening sta bila poverjena ženskim rokam. Zato so bile vaje na orodju omejene le na izrazito ženske. Isto velja tudi za Čehoslovakinje, kjer je priprave tudi vodila ženska, dočim so drugi narodi gojili popolnoma moške vaje, torej so jih očitno vežbali moški. Ocenjevanje vežb je bilo neenotno in so bile moške, čeprav neestetske ocenjene kot težje. Pri občinstvu in v tujem časopisju pa so prav naše tekmovalke s svojo žensko telovadbo žele obilo priznanja. Žal so sodnice sodile pod vplivom moških strokovnjakov.

Sojenju in objektivnosti nekaterih sodnic bi mogli ugovarjati, a upati je, da bodo bodoče tekme FIGa onemogočile te napake s tem, da bodo svobodne vaje sploh odpadle in se bo tekmovalo samo z določenimi vežbami, enakimi za vse. Svobodne vaje bodo sicer obvezne, toda le za demonstracijo o delu posameznih narodov in se ne bodo ocenjale.

III. Kongres mednarodne federacije poklicno delujočih pravníc (Congrès de la fédération internationale des femmes avocats et magistrats) se je vršil v začetku meseca septembra na Dunaju. Na kongres je prišlo okrog 50 delegatk iz 12 evropskih držav in dve celo iz Združenih držav severne Amerike. Delegatione so večinoma poslane njihove vlade na državne stroške, da kot članice komisij za izboljšanje ali izenačenje zakonodaj prinesejo domov novih idej.

Zveza, v kateri je včlanjenih 31 držav s svojimi samostojnimi državnimi društvi, se zanima za vsa pravna vprašanja, ki se tičejo žensk, otrok in rodbine in v zvezi s tem tudi za probleme, ki so važni za vso človeško družbo in kulturo. V programu zveze je spoznavanje prava v različnih državah, izenačevanje mednarodnega privatnega prava, skupno predelovanje predlogov za reforme in seveda tudi nabiranje statističnih podatkov o delavnosti pravníc v vseh kulturnih državah.

Na tem dunajskem kongresu so bila na programu tri vprašanja: Zakonsko pravo zakoncev, ki imajo različno državljanstvo, zakonsko imovinsko pravo, to je gospodarski odnošaji obeh zakonskih drugov za časa trajanja zakona in po razvezi, ločitvi zakona ali smrti enega zakonca in pa pravo nezakonskega otroka, katerega položaj je v večini evropskih držav zelo slab in krivičen.

Kongres je trajal štiri dni in zato so bili podani trije veliki, toda zelo zanimivi in izčrpni referati. Ob njih se je poleg mnogih manjših referatov razvila živahna debata, katere so se udeleževale vse prisotne delegatke z novimi mislimi in predlogi. Ustanovile so se posebne komisije, ki bodo nadaljevale proučevanje teh vprašanj. Izsledke bodo podale z novimi referati na prihodnjem kongresu, ki bo meseca septembra leta 1939. v Bruslju.

Odlična poljska znanstvenica na obisku v Ljubljani. 10. oktobra se je na poti iz Dubrovnika v Ženevo ustavila v Ljubljani gospa Wanda Woytowicz-Grabinska, predsednica poljskih pravníc. Na čajanki, ki so ji jo priredile ljubljanske pravnice in katere so se udeležili odlični predstavniki naših pravnih ustanov, je gospa Grabinska podala zanimivo poročilo o delovanju poljskih pravníc.

Danes je na Poljskem 157 odvetnic in 246 odvetniških pripravnic, za 150, ki prakticirajo na sodišču, se pa še ne ve, ali se bodo odločile za odvetniški ali sodniški poklic. Ta zadnja pot se je odprla Poljakinjam šele leta 1929., ko je bila prva žena imenovana za sodnico. Sedaj imajo na Poljskem 7 sodnic in letos je bila

pravkar imenovana prva Poljakinja za državno tožilko. Ta vrši vse posle državnega tožilca, poleg tega pa ima vrhovno nadzorstvo nad žensko policijo, kjer tudi deluje mnogo pravnice.

Gospa Wanda Woytowicz-Grabinska sama, je bila prva imenovana za sodnico. Ker je bilo njeno delovanje zelo uspešno, ji je poljska vlada dala primeren referat v justičnem ministrstvu, nato pa jo je kot svetnika socialnega ministrstva poslala za svojega delegata v Društvo narodov, kjer deluje kot članica komisije za mednarodno izenačenje mladinskega sodstva. Zdenka Adamič.

Ženski študij v Avstriji. 1935/1936 je maturiralo v Avstriji 4.591 fantov in 2.097 deklet. Odličnih je bilo od teh 16,6% fantov in 33,3% deklet. Promoviranih je bilo na filozofski fakulteti, kjer je največ žensk, skupno 469 slušateljev in sicer 192 (41%) žen. Pri farmacevtilih je 51% žen. Zato sedaj farmacevtska organizacija otežkoča pristop ženam. Od diplomiranih trgovcev je 11%, za državne in pravne vede 9% žen.

Socialna medicina. V Bolgariji je bilo uvedeno obvezno službeno leto za zdravnike. Kdor hoče otvoriti prakso, mora po končanih študijah eno leto delati na vseučiliški kliniki ali bolnici in potem dve leti v državni ali občinski službi ali tudi privatno na deželi. Kdor ne dobi normalno plačanega mesta, dobi od države vsaj 2000 levov. Ti zdravniki morajo dobiti stanovanje in prevozna sredstva na občinske stroške.

Proti madžarskim pravniciam. Novi madžarski odvetniški statut prepoveduje ženam izvršitev odvetniškega poklica in sicer tudi tistim, ki so že članice kake odvetniške zbornice. Razen tega določa, da mora vsak odvetnik imeti poleg pisarne vsaj dvosobno stanovanje itd. Ako bo poklic še nadalje prenapolnjen, bodo uvedli numerus clausus za odvetnike.

Knjižni nagradi za ženske. Češki založbi „Družstveni práce“ in „Sfinks“ sta priredili tekmovanje za najboljši češki roman. Razsodišče so tvorili Jozef Hora, Frant, Langer in Albert Pražák. Nobeno posamezno delo ni bilo izbrano, temveč je razsodišče priporočalo 6 za objavo. Med temi sta dva romana napisana od žen. Jarmila Glazarova (psevdomin za Podivinsko) je napisala svoj prvi roman „Roky v kruhu“ (Krogotok let), kjer opisuje življenje in srečni zakon zdravnika. Jezik je preprost in jasen, po epičnem načinu Nemčeve. Františka Pechačková, prvotno slikarica, je že prej napisala „Jobovy děti“ (Jobovi otroci). V novem romanu „Země miluje člověka“ (Zemlja ljubi človeka) je postavila v osredje problem mesta in dežele. — Vse priporočene knjige bodo izšle v nakladi vsaj 7000 izvodov.

Ameriška znanstvenica J. H. Bancroft je ena najbolj znanih delavk na polju telesne vzgoje. Že nekaj let je v New Yorku inspektorica telesne vzgoje in tajnica ameriške zveze za telesno vzgojo. Posebno se poteguje za zdravilno telovadbo v šoli poleg rednega pouka, športa in iger. Njene knjige o važnosti drže, o igrah in šolski higieni in njene zdravniške preiskave so znane po vsem svetu. Franc. prosvetno ministerstvo jo je zdaj naprosilo, naj pomaga pri reformi francoske šolske telovadbe. Pred kratkim se je mudila v Pragi, ker bo v svoji knjigi o igrah vpoštevala tudi češke igre.

Franc. državna podtajnica za znanost ga. Joliot-Curie je odstopila. Njen odstop nima političnega ozadja. Ga. Joliot se namerava potegovati za mesto profesorja na prirodoslovnem oddelku Sorbonne.

Penzije neporočenim ženam. V Angliji je začelo gibanje z namenom pre-skrbeti neporočenim ženam, ki nimajo nikake druge penzije, državno penzijo počeni s 55 letom. Gibanje ima že kakih 40.000 članic. V poštev bi prišlo nekako 100.000 žen in bi penzije stale državo 4 milijone funtov.

V oceno smo dobili dr. Milana Vidmarja „Oslovski most“ ter nar. veseloigro g. V. Koržeta: „Micki je treba moža“.

Za jesen
in zimo!

Kvaliteta odločuje

pri nakupu naših
površnikov.

**Vsak površnik ima svojo
100% vrednost!**

Izvolite se prepričati tudi
Vi, gospa, o kakovosti in
dovršenosti našega kroja.

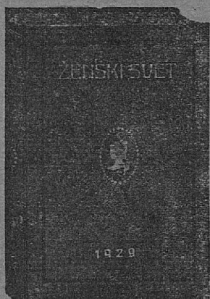
TIVAR *obleke*

„Za vsak dan“

informativni univerzalni priročnik za ženski svet

je zlata knjiga za vsako ženo, ker vsebuje odgovore na vsa pereča vprašanja sodobne žene. Ni to kak prevod zastarelega tujega avtorja, ampak izvirna knjiga, sestavljena s pomočjo naših priznanih strokovnjakov (za vsako poglavje eden ali pa več avtorjev), primerna: sodobnim razmeram, našim navadam in običajem, našemu podnebjju, slovenskemu ljudstvu z upoštevanjem vseh izprememb v sodobnem življenju. Ta knjiga, ki je načrtno sestavljena in spisana, bo prva knjiga te vrste v našem jeziku in četudi bo imela čez 500 strani, formata osmica (ne vštevi ilustracij) stane v subskripciji samo: broširana 50 Din in v polplatno vezana 60 Din (tudi na 3 obroke). Knjiga izide pričetkom leta 1957. — Naroča se: Tiskovna založba, Maribor, Gregorčičeva 26, tel. 29—70, Ženski Svet, Ljubljana, Tavčarjeva ulica 12/III, tel. 32—80 in pri pooblaščenih zastopnikih. Po izidu bo cena knjigi zvišana.

Tiskovna založba.

Originalne platnice

za „ŽENSKI SVET“ za vse lefnike ima v zalogi
KNJIGOVEZNICA J. DEŽMAN, LJUBLJANA

Wolfova ulica št. 8

cena platnicam	Din 10.—	(brez poštarine)
» » z vezavo	» 18.—	» »
mapa za priloge	» 5.50	» »

Izvršuje vsa knjigoveška dela solidno in ceno

J. BLASNIKA NASL.

UNIVERZITETNA TISKARNA

LITOGRAFIJA
ZALOŽNIŠTVO
VEL. PRATIKE
LJUBLJANA

KARTONAŽA
VREČICE ZA
SEMENA ITD.
BREG 10—12

NAJSTAREJŠI GRAFIČNI ZAVOD JUGOSLAVIJE IZVRŠUJE TISKOVINE NAJCENEJE IN NAJBOLJE